

Dr hab. Paweł Wiliński, prof. UAM
Zakład Postępowania Karnego UAM

**Recenzja dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej oraz aktywności naukowej
dr Joanny Banach-Gutierrez**

Recenzja osiągnięć naukowych dr Joanny Banach-Gutierrez uzyskanych po otrzymaniu stopnia doktora oraz ocena aktywności naukowej przygotowana została na podstawie kryteriów określonych w ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595, ze zm.; dalej: ustawa o stopniach); rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego (Dz. U. nr 196, poz. 1165; dalej: rozp. w spr. kryteriów) oraz rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 września 2011 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. nr 204, poz. 1200; dalej: rozp. w spr. trybu).

I. Ocena osiągnięć naukowych

A. Dorobek naukowy

Podlegający ocenie dorobek naukowy dr Joanny Banach Gutierrez obejmuje zgodnie z przedstawionym wykazem 53 pozycje oraz 4 opracowania oddane do druku. Wydawać by się zatem mogło, że jest to dorobek liczbowo znaczący. Wnikliwa analiza tak przedstawionego dorobku wskazuje jednak, że jest on znacznie uboższy. Publikacja przedstawiona w pozycji 2 *„Przestępstwo prania brudnych pieniędzy w świetle prawa europejskiego a uregulowania krajowe, w: Nowa kodyfikacja prawa karnego, tom IV, red. L. Bogunia, Uniwersytet Wrocławski 1999* opublikowana została przed uzyskaniem stopnia doktora, a zatem nie spełnia kryteriów określonych w art. 16 ust. 1 ustawy o stopniach. Jedenaście kolejnych opracowań, przedstawionych jako artykuły w języku polskim w pozycjach: 18- 25, 27-30 to publikacje w miesięczniku „Jurysta. Magazyn prawniczy” o objętości od 1,5 do 4 stron tekstu, mające przede wszystkim charakter informacyjny i popularyzatorski, z których pozycje 18-24 nie spełniają kryteriów opracowania naukowego problemu badawczego, pozostałe zaś (w tym

pozycja 27 we współautorstwie) to opracowania prezentujące podstawowy poziom rozważań. Pozostały wykaz opublikowanych artykułów w j. polskim obejmuje zatem dwie pozycje!

Wśród wskazanych dwunastu (12) publikacji w języku angielskim cztery (4) nie zostały jeszcze opublikowane (poz. 39-42), nie sposób zatem uznać by mogły już przed publikacją stanowić element ustawowo określonej przesłanki „znacznego wkładu autora w rozwój dyscypliny naukowej”. Wśród pozostałych 8 wskazanych publikacji w języku angielskim: poz. 33 to w istocie raport krajowy prezentujący w ogólnym zarysie ochronę pokrzywdzonego w polskim procesie karnym i w zasadniczej części stanowiący tłumaczenie treści przepisów ustawy; napisany we współautorstwie (brak wskazania współautorstwa w wykazie literatury); poz. 34 to recenzja („Book review”) książki H. Askoli, która powinna być wykazana w części V recenzje; podobna uwaga dotyczy pozycji 36, jako „Short review”, tj. 3 stronicowej recenzji książki S. Maffei; publikacja wskazana w poz. 35 to 2-stronicowe opracowanie w materiałach konferencyjnych.

Jako dorobek wskazano także 7 recenzji, w tym 6 angielskojęzycznych publikacji (pozycja 48 stanowi recenzje w j. polskim tej samej pozycji co recenzja w j. angielskim wskazana jako publikacja w j. angielskim w poz. 34). Uznać należy walor popularyzatorski i informacyjny dla czytelnika polskiego tych opracowań recenzyjnych, nie nadaje im to jednak waloru samodzielnych opracowań naukowych habilitantki. W części VI Varia na 6 publikacji wskazano 5 sprawozdań z konferencji międzynarodowych (jedno we współautorstwie).

Powyższa analiza wskazuje, że w rzeczywistości dorobek naukowy habilitantki przedstawia się dużo skromniej. Składa się nań w szczególności: 1 monografia (rozprawa habilitacyjna), 15 rozmaitych opracowań w pracach zbiorczych, 2 artykuły w krajowych czasopiśmie naukowych, 5 artykułów w czasopiśmie prawniczym ogólnopolskim (w tym 1 we współautorstwie), 4 opracowania w języku angielskim oraz 2 przekłady artykułów na język polski z j. angielskiego i hiszpańskiego. Łącznie jest to więc 29 pozycji. Powyższy dorobek powstał między 2000 a 2011 rokiem.

Habilitantka opublikowała zgodnie z przedstawionym wykazem 2 artykuły w j. polskim o charakterze naukowym: 1 w Przeglądzie Policyjnym, 1 w Prokuraturze i Prawie oraz 1 w j. angielskim w International Perspectives of Victimology, spełniające kryteria określone w przepisie § 4 pkt 1 rozp. w spr. kryteriów. Wśród publikacji habilitantki o charakterze naukowym zdecydowana większość publikowana była w opracowaniach zbiorczych (§ 4 pkt. 2 rozp. w spr. kryteriów): serii Nowa kodyfikacja prawa karnego UWr (6 opracowań) oraz Przegląd Prawa i Administracji UWr, a także Opolskich Studiach Administracyjno-Prawnych (2 opracowania), Studiach Prawniczych KUL (1), Zeszytach

Naukowych Instytutu Administracji Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie (1), wydawnictwach pokonferencyjnych (Olsztyn 2 publikacje, Szczytno, Bruksela), jedno opracowanie w księdze pamiątkowej. Część publikacji angielskojęzycznych ukazała się wyłącznie w Internecie: pozycje: 32 (referat na konferencji międzynarodowej), 37.

Zauważyć należy, że część publikacji ogłoszona została we współautorstwie, tj. pozycje 27, 33, 55. Okoliczność tę habilitantka zaznacza w wykazie (poza poz. 33), brak jednak określenia, jaki jest udział autorski habilitantki w tych publikacjach, co stanowi naruszenie wymogu § 13 rozp. w spr. kryteriów i zasadniczo utrudnia ocenę tej części dorobku.

Przedmiotem jedyne opracowania monograficznego jest: *Europejski wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych. W kierunku ponadnarodowego systemu sui generis?*, Instytut Wydawniczy Euro-Prawo 2011. Praca ta została wskazana jako najważniejsze osiągnięcie habilitantki w pracy naukowej, mające stanowić istotny wkład w rozwój nauki. Jak wskazała w autoreferacie istnieje także broniona przez nią praca doktorska: „Niestety nie opublikowana, gdyż były to zagadnienia nowe na gruncie polskiego prawa karnego”, której części stanowią jednakże opublikowane i wskazane w wykazie pozycje w dorobku Autorki.

B. Ocena monografii (rozprawy habilitacyjnej)

Jako najważniejsze osiągnięcie naukowe habilitantka przedstawia monografię, pt. *Europejski wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych. W kierunku ponadnarodowego systemu sui generis?*, Instytut Wydawniczy Euro-Prawo 2011. Jak wskazuje tytuł rozprawa habilitacyjna dotyczy kwestii związanych z rozwojem współpracy państw Unii Europejskiej w sprawach karnych.

1. Oceniając trafność wyboru pola badawczego wskazać należy, że problematyka współpracy państw członkowskich UE w sprawach karnych doczekała się w polskiej literaturze ogromnej już liczby publikacji o charakterze cząstkowym, poświęconych analizie poszczególnych elementów i instrumentów oraz form współpracy. Jest to tematyka, której znacząca liczba badaczy w Polsce poświęca dużą część swoich publikacji, by tylko z zakresu procesu karnego i prawa karnego europejskiego wspomnieć takich autorów jak P. Hofmański, A. Sakowicz, A. Górski, S. Steinborn, A. Lach, A. Grzelak, T. Ostropolski. Wskazać należy także liczne prace monograficzne, prace zbiorowe i podręczniki, w tym wśród najnowszych publikacji zwłaszcza: A. Grzelak, M. Królikowski, A. Sakowicz (red.), *Europejskie prawo karne*,

Warszawa 2012; A. Grzelak, T. Ostropolski, *Współpraca wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych i współpraca policyjna*, Warszawa 2011; A. Sakowicz, *Zasada ne bis in idem w prawie karnym*, Białystok 2011; A. Górski, *Europejskie ściganie karne. Zagadnienia ustrojowe*, Warszawa 2010; H. Kuczyńska, *Wspólny obszar postępowania karnego Unii Europejskiej*, Warszawa 2008, A. Lach, *Europejska pomoc prawna w sprawach karnych*, Toruń 2007; A. Gerecka-Żołyńska, *Internacjonalizacja współczesnego procesu karnego w Polsce*, Warszawa 2009. Problematyka ta jest jeszcze szerzej omawiana w literaturze europejskiej międzynarodowej.

Nie budzi zatem wątpliwości, że tematyka ta jest doniosła dla rozwoju nauki procesu karnego i prawa w ogólności. Wskazuje bez wątpienia na jeden z najważniejszych nurtów rozwoju doktryny prawa karnego, w tym procesowego. Problematyka ta jest szczególnie aktualna i rodzi szereg problemów zarówno teoretycznych, jak i praktycznych. Wszystko to, sprawia, że sam wybór pola badawczego dla rozprawy uznać należy za trafny. Należy jednak także zauważyć, że ogromna liczba dostępnej literatury stanowi zarówno szansę na szerokie badania jak i trudność znalezienia nowych, wartych zbadania zagadnień, twórczego, a nie odtwórczego sposobu prowadzenia rozważań.

2. Przedmiotem pracy, na co wskazuje we wstępie autorka, jest analiza wpływu integracji europejskiej na internacjonalizację współpracy sądowej państw Unii Europejskiej w sprawach karnych. To bardzo ogólne i wieloznaczne określenie. Brak jednak precyzyjnie określonego celu prowadzonych badań. Nie wiadomo więc do czego analiza ma służyć. We wstępie przedstawiono zasadnicze wnioski pracy. Odpowiadają one pytaniu postawionemu w tytule. Natomiast w zakończeniu, poza ich powtórzeniem, wskazano, że celem pracy było „zbadanie tendencji rozwojowych europejskiego wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych w perspektywie prawa Unii Europejskiej” (s.285). Ponadto w treści można znaleźć także wskazanie, że chodzi o przyszłość procedury karnej w tworzącym się europejskim wymiarze sprawiedliwości w XXI w. (s. 25). Pewne cele częściowe w postaci pytań sformułowane są także na s. 143 i s. 20 - w odniesieniu do form integracji oraz analizy poziomu ochrony społeczeństwa, oskarżonego i pokrzywdzonego. Autorka zatem nie potrafi sama określić precyzyjnie, jakie są konkretne problemy badawcze pracy. Ten brak metodologicznego uporządkowania i brak wskazanych jasno celów stanowi pierwszy zasadniczy mankament, który dyskredytuje pracę, jako rozprawę habilitacyjną.

Praca obejmuje problematykę w znacznej mierze z zakresu europejskiego postępowania karnego i europejskiego prawa karnego, a w mniejszym zakresie także

międzynarodowej ochrony praw jednostki. Oparta jest w części także na analizie orzecznictwa ETPC i TS UE, niestety z pominięciem orzecznictwa sądów i trybunałów polskich. Habilitanta posłużyła się zatem w pracy przede wszystkim metodą analityczną oraz dogmatyczną.

3. Praca składa się łącznie z 6 rozdziałów, poprzedzonych wstępem, oraz uzupełnionych zakończeniem, załącznikami i bibliografią. Z bibliografią liczy 394 strony, z czego zasadniczym rozważaniom odpowiadającym tematowi rozprawy poświęcono 264 strony, ustaleniom wstępnym 6 stron, zakończeniu 13 stron.

Rozdział I *Współpraca sądowa w sprawach karnych w "zintegrowanej Europie: (pod)system globalnego systemu prawnego* zawiera wbrew tytułowi ogólne uwagi oraz ogólną prezentację znaczenia traktatów kształtujących podstawy współpracy sądowej w sprawach karnych państw członkowskich UE. Rozdział II *Europejski „dialog sądowy” w Przestrzeni Wolności, Bezpieczeństwa i Sprawiedliwości Unii Europejskiej* poświęcony jest roli organów sądowych (TS UE, ETPC, w bardzo ograniczonym zakresie także sądy krajowe) w rozwoju współpracy w sprawach karnych. Rozdział III *Prawo karne europejskie: od narodzin do idei kodyfikacji* zawiera opis historycznego rozwoju współpracy, w tym analizę wybranego orzecznictwa TS UE, wskazujące na ewolucję zasad współpracy. W rozdziale IV *Postępowanie karne międzynarodowe* przedstawiono wybrane zagadnienia prawa procesowego, w tym formy współpracy i jej modele, wybrane orzecznictwo TS, rozważania na temat ochrony praw jednostki oraz znaczenia standardu rzetelnego procesu. Rozdział V *Model wnioskowy (the request model) w międzynarodowej współpracy państw Unii Europejskiej* zawiera omówienie tradycyjnych form współpracy między państwami opartych na modelu wnioskowym, w tym m.in. ekstradycję, pomoc prawną, przekazanie ścigania, wykonywanie zagranicznych orzeczeń. Rozdział VI *Koncepcja wzajemnego uznawania (model nakazowy) w prawie karnym Unii Europejskiej* zawiera omówienie istoty i sposobu działania zasady wzajemnego uznawania na przykładzie istniejących instrumentów, zwłaszcza europejskiego nakazu aresztowania, ograniczeń w jej stosowaniu. W zakończeniu przedstawione zostały uwagi końcowe, które co zaskakujące stanowią niewiele rozbudowane powtórzenie wstępu!

Struktura pracy od strony merytorycznego jej układu nie jest jasna ani zrozumiała. Także przyjęty układ analizy nie jest łatwy do odszyfrowania. W szczególności w wielu miejscach następuje pomieszanie rozważań, często niezwiązanych z tytułem rozdziału czy punktu. Niejasne jest wielokrotne wprowadzanie niektórych wątków bez wskazania na

szczególne uzasadnienie albo potrzebę (np. wątek nordycki). Częste w pracy są powtórzenia, nawiązanie do tez albo poglądów już przedstawionych. Prowadzi to do wrażenia, że prezentowane analizy i formułowane tezy nie tworzą zamkniętego ani spójnego opracowania, lecz raczej zbiór swobodnych rozważań, którym nadano wspólny temat wiodący, a wybór poruszanych zagadnień jest podyktowany szczególnymi, nieujawnionymi czytelnikowi powodami. Lektury nie ułatwia także wybór tytułów poszczególnych rozdziałów, który nie zawsze odpowiada treści, jak np. rozdział I albo stanowi tylko wybór niektórych zagadnień tytułu, jak np. rozdział IV czy VI.

Do pracy autorka zdecydowała się dołączyć 7 załączników, które są całkowicie zbędne. Pierwszy i drugi stanowią przedruk tabel G. Ziccardi Capaldo, ukazujących globalny system sądowniczy, których treść pozostaje bez związku z rozważaniami autorki, zawiera też wskazanie elementów nieomawianych w większości w pracy. Pozostałe 5 załączników stanowi wybór dokumentów i aktów prawnych o różnym charakterze i znaczeniu dla rozwoju współpracy sądowej w sprawach karnych UE. Wybór ten może być zaskoczeniem dla czytelnika, jego kryteria nie są jasne. Pozostaje wrażenie, że część z nich związana jest z ochroną praw uczestników postępowania karnego. Przekonuje o tym m.in. załącznik nr 4 stanowiący wbrew tytułowi jedynie wybór treści Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego, tj preambuły, artykułów: 1, 5, 64, 67-68. Praca nie zawiera jednak szczegółowej analizy istoty czy zakresu tej ochrony, a jedynie ogólnikowo formułowane postulaty. Zatem treść tych dokumentów i aktów prawnych nie jest czytelnikowi publikacji do niczego potrzebna.

Niektóre fragmenty pracy stanowić powinny jedną całość, np. w zakresie ochrony pozycji i interesów jednostki w postępowaniu karnym, o których autorka wspomina w wielu miejscach pracy. Wielokrotne powracanie do tego wątku powoduje powtórzenia tych samych, niepogłębionych uwag.

Na pozytywną ocenę zasługuje wykorzystanie literatury anglojęzycznej. Jej wykaz jest obszerny. Obejmuje pozycje, które co do zasady wykorzystane zostały w pracy w sposób analityczny. Autorka co do zasady trafnie wybrała i wykorzystała w pracy orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE. Rozczarowaniem jest jednak wykorzystanie literatury polskiej. Jej wykaz nie zawiera większych braków w zakresie najistotniejszych publikacji. Jednak sposób ich wykorzystania jest często wyłącznie ilustracyjny. Pomija się zawarte w nich oryginalne poglądy tam, gdzie powinny być zaprezentowane. Rodzi to wrażenie tworzenia pracy z pominięciem literatury polskiej, która została następnie na uzupełniona. Dodać należy, że zawarta na zakończenie Bibliografia z niezrozumiałych powodów

podzielona jest na literaturę polską i zagraniczną. Nie wydaje się by istniały merytoryczne powody takiego rozróżnienia.

4. Przechodząc do oceny merytorycznej wskazać należy, że monografia budzi uczucie rozczarowania. Z góry przyjęto w niej założenie istnienia „ponadnarodowego systemu *sui generis*”. Wyrażono to – w formie stwierdzenia - już we wstępie. Teza ta powtarzana jest wielokrotnie w pracy z użyciem rozmaitych terminów - nie zawsze synonimicznych (o czym dalej). Co niezrozumiałe, stwierdzenie to choć jest zasadnicze dla pracy, nie zostało w niej poddane żadnej, a tym bardziej szczegółowej analizie. Niemniej Autorka powołuje się na nie wielokrotnie. Na zakończenie przedstawia je ponownie, tym razem już jako wniosek z rozważań. Nie wiadomo więc czemu naprawdę rozważania te mają służyć? Brak nie tylko odpowiedzi, ale nawet pytania o to, co wynika z faktu istnienia tego ponadnarodowego systemu? Brak podstawowej refleksji nad tym, jaki ma on wpływ na prawo krajowe, na zasady wykładni, na zakres stosowania, wzajemne oddziaływanie przepisów, formowanie się nowych przepisów, tworzenie norm prawa międzynarodowego i wiele innych istotnych pytań. Jeżeli więc celem samym w sobie było stwierdzenie istnienia „ponadnarodowego systemu *sui generis*”, to został on zrealizowany już we wstępie pracy. Tam zaś, gdzie było miejsce na wskazanie, jakie mogą wynikać z tego konsekwencje znajdujemy niezbyt szczegółową analizę rozwoju i zasad współpracy karnej w Unii Europejskiej. Dyskredytuje to pracę, jako rozprawę habilitacyjną.

Praca zawiera w większości fragmenty sprawozdawcze albo opisowe. Zdecydowany jest deficyt własnych poglądów autorki, które nie polegałyby na cytowaniu innych autorów i aprobowaniu stanowiska od dawna przyjętego lub prezentowanego. Brak własnych, oryginalnych wątków w pracy, rozważań licznych przecież nierozwiązanych jeszcze problemów. Powoduje to, że praca ma charakter w przeważającym stopniu sprawozdawczy. Powyższe prowadzi również do negatywnej oceny pracy jako rozprawy habilitacyjnej.

W pracy brak jakichkolwiek ustaleń terminologicznych. Jest to o tyle istotne, że Autorka już w tytule posługuje się wieloznacznym pojęciem „ponadnarodowego systemu *sui generis*”, zaś na pierwszej stronie wstępu pojęciem „podsystemu globalnego systemu prawnego”. Praca nie zawiera tymczasem żadnej definicji ani próby jej dokonania. Wbrew oczekiwaniom brak także wskazania sposobu w jaki rozumiane są używane zamiennie podstawowe dla pracy pojęcia, omówienia ich znaczenia oraz wzajemnego stosunku. W pracy pojawiają się za to terminy takie jak: „transnarodowy wymiar sprawiedliwości”, którego Autorka jak sama wskazuje używa świadomie (s.17, 117-118) dla podkreślenia

ponadnarodowego „wymiaru norm prawa karnego (...) w XXI w.”, czy „transnarodowe postępowanie karne”. Zamiennie i bezrefleksyjnie stosuje też takie terminy jak „ponadnarodowy obszar prawny *sui generis*” (s. 198), „ponadnarodowy system *sui generis*” (s. 127), „postępowanie transnarodowe” (s. 248), czy „zglobalizowany wymiar sprawiedliwości” (s. 62, 285), „stopniowe uwspólnotawianie” (s. 22). W pracy prezentowane jest całkowite pomieszanie pojęć i kategorii. Nie jest to bynajmniej zarzut wyłącznie formalny. Takie nieuporządkowanie terminologiczne negatywnie wpływa bowiem na całość rozważań. Nie wiadomo o czym w istocie pisze autorka. Czy pisze o nowym „systemie prawnym” i jego specyficznych cechach, o postępowaniu karnym, o normach prawa karnego i ich kształtowaniu, o wymiarze sprawiedliwości czy zjawisku zbliżania przepisów prawa krajowego, czy też może o wszystkim jednocześnie? Prowadzi też do takich nieporozumień, jak twierdzenie, że internacjonalizacja jest inaczej europeizacją prawa karnego (s. 54!).

Brak w pracy wskazania, poza odwołaniem się do innych autorów, jak rozumie Autorka pojęcie „systemu prawnego”, zwłaszcza w ujęciu globalnym. Tymczasem, skoro podstawowa teza pracy związana jest z utworzeniem globalnego „podsystemu”, inaczej „ponadnarodowego systemu”, czy „systemu *sui generis*”, oczekiwać trzeba wyjaśnienia jak rozumiane jest pojęcie „systemu”. Wyjaśnienia tego nie zastąpi powołanie się na innych autorów posługujących się tym terminem. W konsekwencji, gdy autorka twierdzi, że prawodawstwo Unii oraz orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości zmierzają w kierunku „ujednoliconego obszaru prawnego w sprawach karnych”, nie wiemy czy opisuje ów podsystem, czy też „transnarodowe postępowanie karne”, czy też jedno i drugie jednocześnie.

Na marginesie uwag terminologicznych Autorka bardzo często odwołuje się do pojęcia rzetelnego procesu, raz wskazując że chodzi o model rzetelnego procesu na poziomie globalnym (s. 29), innym razem, że o zasadę (31), meta-zasadę albo prawo do rzetelnego procesu (s. 33). Nie dostrzega przy tym, że każde z tych pojęć ma inne znaczenie i zakres, które nie są zamienne.

Za kolejny bardzo istotny mankament pracy uznać należy brak analizy kwestii integracji i tworzenia „transnarodowego postępowania karnego” z perspektywy polskiej. Autorka prezentuje wyłącznie perspektywę funkcjonujących organów Unii i jej działań, oraz w pewnym zakresie doświadczenia państw nordyckich. Brak zaś przedstawienia problemu z punktu widzenia Polski jako państwa członkowskiego i jego udziału w tym procesie. Szczególnie razi pominięcie w tym kontekście Konstytucji. Zupełnie niezrozumiałe jest pominięcie orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, a zwłaszcza analizy licznych i doniosłych przecież orzeczeń TK, w tym w zakresie granic suwerenności, związania prawem

UE, ochrony praw jednostki, czy zasady pierwszeństwa. Dotyczy to też orzecznictwa innych sądów konstytucyjnych, np. niemieckiego. Pominiecie to prowadzi do zasadniczego spłylenia perspektywy rozważań i pozbawienia ich podstawowych elementów weryfikujących tezy pracy.

Zdarzają się autorce, takie błędy jak bezrefleksyjne odwołanie się do pojęcia „procesu inkwizycyjnego” (s.150) jako opisującego kontynentalny model procesu, przyjmowanego w literaturze państw *common law* i polegającego na nadmiernym uproszczeniu. Wielokrotnie Autorka posługuje się w sposób oczywiście błędny pojęciem „osoby podejrzanej” zamiast „podejznanego”, jako strony procesu karnego (s. 283, 285, 286, 290). Niektóre mniejsze fragmenty monografii stanowią w sposób niesygnalizowany przedruk wcześniejszych jej publikacji albo ich aktualizowanych fragmentów (por. m.in. *Idea wspólnej procedury karnej w Unii Europejskiej*, Jurysta 2009, nr 1 – m.in. s. 231 i 247).

5. Przechodząc do uwag szczegółowych wskazać trzeba, że rozważania zawarte w rozdziale I mają charakter chaotyczny. Zwłaszcza 1 punkt zawiera wiele pomieszanych wątków, których układ wydaje się być nieco przypadkowy. Są tam zawarte rozważania bardzo ogólne na przemian z bardzo szczegółowymi. Wątki europejskie prawa karnego mieszają się z aspektami międzynarodowymi pozaeuropejskimi, elementy współpracy z rozważaniami o prawach jednostki i katalogu gwarancji, nowe i projektowane instytucje z rozważaniami historycznymi. Postulaty i wnioski prezentowane przez autorkę w zakresie tworzenia minimalnych standardów wiążących państwa UE, roli międzynarodowego sądownictwa karnego, postępującego zbliżania systemów prawnych są bez wątpienia trafne, brak im jednak waloru nowości i oryginalności, jako że są to poglądy powszechnie i od dawna prezentowane w literaturze. Zdziwienie budzi natomiast stwierdzenie autorki, że Traktat Lizboński „ustanowił ponadnarodowy charakter prawa karnego” (s.60), wydaje się bowiem, że wprowadzenie nowych zasad współpracy i zmiana katalogu instrumentów prawnych wykorzystywanych w zakresie PBWiS nie oznacza jeszcze zmiany charakteru prawa karnego, tylko zakresu i sposobu jego stosowania.

W rozdziale II, poświęconym roli sądów zabrakło aktualnej analizy roli pytań prejudycjalnych, zwłaszcza w kontekście tez autorki o „kreowaniu prawa karnego” przez Trybunał. Choć koncepcja przedstawienia roli TS, ETCP i sądów krajowych jest trafiona, to jednak zauważyć należy, że rozważania i argumenty autorki ograniczają się w zasadzie do aprobaty dla poglądów, pomysłów i ocen innych autorów.

Autorka przedstawia w tej części w charakterze wniosku twierdzenie, że prawo unijne należy interpretować i stosować zgodnie z systemem EKPC (s.90), co znów należy do twierdzeń od dawna oczywistych i w zasadzie powszechnie przyjmowanych. Szkoda, że zabrakło rozważań na tematy wciąż kontrowersyjne, jak. np. pomijania przez TS UE w jego orzecznictwie różnego stopnia związania państw członkowskich Konwencją (EKPC), wynikającego ze złożonych przez państwa deklaracji i zastrzeżeń, czy kwestii szerszej ochrony praw i wolności niż gwarantowana w EKPC.

W rozdziale tym zawarto interesujące rozważania o rodzajach „dialogu sądowego” oraz kreowaniu kultury prawnej. Brak jednak analizy choćby znaczenia zasady pierwszeństwa, czy bezpośredniego skutku. Wszystko to powoduje, że lektura tej części jest ciekawą relacją o wybranych problemach rozwoju współpracy sądowej w sprawach karnych, pozbawioną jednak głębszej analizy. Także w kolejnym (III) rozdziale Autorka prowadzi rozważania polegające na relacjonowaniu oraz obszernym cytowaniu innych autorów, treści przepisów i orzeczeń. Taki sposób prowadzenia narracji nie stanowi sam w sobie problemu, rzecz jednak w tym by wykorzystane źródła, stanowiska i poglądy stanowiły punkt wyjścia do własnych rozważań, a nie ich cel sam w sobie.

Autorka wskazuje na znaczenie Traktatu Lizbońskiego dla rozwoju współpracy sądowej w sprawach karnych oraz na zmiany w pojmowaniu suwerenności. Poza wskazaniem tej ostatniej okoliczności brakuje jednak choćby określenia na czym zmiana polega i jakie mogą być dalsze jej konsekwencje w zakresie współpracy karnej. Do kwestii suwerenności Autorka nawiązuje także w rozdziale III, pkt.3.3.

Nie można zgodzić się z tezą Autorki, że analiza prawnoporównawcza pozwala zaobserwować „wyodrębnianie się prawa karnego Unii Europejskiej w formie nieskodyfikowanej na wzór systemu *common law*” (s. 91). Dostrzegając bowiem co prawda rolę orzeczeń TS UE zauważyć należy, że podstawy współpracy, jej zakres, dostępne instrumenty oraz kompetencje określone są w obowiązujących aktach prawnych. Natomiast teza autorki o „europejskim wymiarze sprawiedliwości *in statu nascendi*” jest interesująca ale niestety nieomówiona, a rozproszonych fragmentów uzasadnienia poszukiwać trzeba w różnych częściach książki. Wydaje się też, że wskazanie zasad ogólnych prawa UE wykształconych w drodze orzecznictwa TS UE powinno być zawarte w rozdziale II pracy.

Wartościowe są omówienia orzecznictwa TS UE zawarte w pkt 3.2, żal zatem że i w tym zakresie Autorka nie wykorzystwała dorobku polskiej doktryny i pominęła ją milczeniem, tym bardziej, że prezentowane przez nią wnioski w tym zakresie są z nimi zbieżne w dużym stopniu.

Autorka przywołuje obecne w literaturze pytanie o kierunek integracji w sprawach karnych – miękkiej (soft) integracji czy kodyfikacji. Opowiada się za pełną integracją instytucjonalną i normatywną, kodyfikacją prawa materialnego i procesowego. Ten stosunkowo niewielki fragment pracy napisany jest w sposób interesujący, choć miałby wyższą wartość i oddziaływanie gdyby poza odwołaniem się do ogólnie opisanej ochrony praw jednostki wskazano szczegółową argumentację. Uznanie bowiem, że harmonizacja jest konieczna „do ustanowienia wspólnych gwarancji procesowych”, mających chronić w trakcie wdrażania zasady wzajemnego uznawania (s. 145) jest chyba niewystarczające.

W rozdziale oznaczonym jako IV omówiono wbrew tytułowi tylko pewne wybrane zagadnienia. Na początku opisano formy i modele współpracy państw członkowskich UE, by po zmianie narracji przejść bezpośrednio (ponownie) do kwestii ochrony praw jednostki – co w tym miejscu budzi zdziwienie, a następnie do ogólnej idei powołania Prokuratury Europejskiej. Razi w tym miejscu brak choćby krótkiej refleksji o tym jak ma funkcjonować Prokuratura i jakie podstawowe problemy pozostają do rozwiązania.

Zwraca natomiast uwagę w tym miejscu (4.1), ale także i w innych partiach pracy (np. 5.1.) zakres w jakim autorka korzysta z rozważań A. Klipa (A. Klip, *European Criminal Law: An Integrative Approach*, Antwerpia-Oxford-Portland 2008). Duże fragmenty pracy zbudowane są na referowaniu poglądów i propozycji tego autora. Autorka posługuje się też w tej części pracy pojęciem „europejskiej procedury karnej państw Unii Europejskiej” nie definiując jednak tego pojęcia (s. 156, 158), jak się wydaje utożsamiając ją z „transnarodowym” postępowaniem karnym państw członkowskich. Dalsza część rozdziału to rozważania nad wpływem zakazu dyskryminacji na prowadzone „transnarodowe” postępowanie karne, przedstawienie katalogu praw podstawowych, w tym zniesienia kary śmierci, czy zakazu tortur oraz prawa do rzetelnego procesu.

Ostatnie rozdziały (V i VI) stanowią omówienie dwóch odmiennych modeli współpracy - modelu wnioskowego oraz opartego o wzajemne uznawanie modelu nakazowego. Autorka ogólnie omawia w pierwszym z nich zakres współpracy policyjnej, sądowej, administracyjnej i celnej, tradycyjne formy współpracy sądowej, jak pomoc prawna, ekstradycja, przekazanie postępowania, przekazanie skazanych, wykonywanie orzeczeń zagranicznych. W rozdziale tym jednak, poza odwołaniem do instytucji *exequatur*, brak rozważań analitycznych. Zastępuje je relacja o dotychczasowych aktach prawnych, istniejących i stosowanych dotąd instrumentach współpracy o charakterze tradycyjnym.

W ostatnim rozdziale, opartym w dostrzegalnym stopniu także na relacjonowaniu poglądów A. Klipa, przedstawiona została zasada wzajemnego uznawania jako fundament

rozwoju współpracy sądowej w sprawach karnych państw UE. Analiza szczegółowa dokonana została na przykładzie decyzji ramowej o ENA. Interesujące są w tym rozdziale rozważania na temat podstaw odmowy uznania orzeczenia organu sądowego innego państwa. Znow brak jednak rozważań oryginalnych i analitycznych, dotyczących choćby jakości współpracy, wzajemności, etc. O tym, że istnieje w tym zakresie cały szereg problemów do rozwiązania albo choćby zaznaczenia przekonuje m.in. najnowsza publikacja Z. Barwiny, *Zasada wzajemnego uznawania w sprawach karnych*, Warszawa 2012.

W Zakończeniu Autorka przywołuje wnioski wskazane już we wstępie pracy i wielokrotnie powtórzone w jej treści. Wskazuje na wykształcenie się europejskiego wymiaru sprawiedliwości jako ponadnarodowego systemu *sui generis* w ramach zglobalizowanego wymiaru sprawiedliwości o charakterze uniwersalnym. Globalny system wymiaru sprawiedliwości określa zaś jako „zespoleń globalnego systemu prawnego i globalnego systemu sądowiczego”, działającego w ramach wyznaczonych ochroną podstawowych praw człowieka. Autorka przywołuje także poglądy o potrzebie wypracowania konstytucyjnego modelu procedury karnej o wymiarze ponadnarodowym, odwołuje się do koncepcji rzetelnego procesu karnego i potrzeby przyjęcia wspólnych minimalnych gwarancji procesowych. Podkreślić należy jednak, że praktycznie żaden z tych postulatów czy tez nie ma charakteru oryginalnego, autorskiego.

C. Podsumowanie i końcowa ocena dorobku naukowego dr Joanny Banach-Gutierrez

Ocena merytoryczna dorobku naukowego dr Joanny Banach-Gutierrez nie jest pozytywna. Obejmuje on co prawda zagadnienia z zakresu prawa karnego i procesu karnego unii europejskiej, a także prawa karnego międzynarodowego. Jest to jednak w istocie dorobek niewielki tak w ujęciu liczbowym, jak co do charakteru i wartości ogólnej.

Ograniczony jest zasięg oddziaływania naukowego habilitantki na dyskusję naukową w Polsce co do głównych kierunków jej zainteresowań. Widoczny i zaskakujący jest brak publikacji w czasopismach naukowych o zasięgu ogólnopolskim i uznanej renomie naukowej (z wyłączeniem 1 publikacji w *Przeglądzie Policyjnym*, 1 w *Prokuraturze i Prawie* oraz 1 w *International Perspectives of Victimology*). Ze względu na przedmiot badań dziwi zwłaszcza brak jakichkolwiek publikacji naukowych w wiodących czasopismach naukowych, tj. w „*Państwie i Prawie*”, „*Palestrze*”, „*RPEiS*”, „*Przeglądzie Sądowym*”, „*Europejskim Przeglądzie Sądowym*”, czy innych.

Ocena nie obejmuje prac niepublikowanych, które jako nieznane czytelnikowi nie mogą stanowić wkładu w rozwój nauki. Oceny tej nie może także podnieść stosowany posiłkowo wskaźnik pozycji opublikowanych w czasopismach znajdujących się w bazie *Journal Citation Reports* (JCR), albowiem brak w nim publikacji Autorki.

Habilitationka nie ma w swym dorobku żadnej innej monografii poza zgłoszoną jako rozprawa habilitacyjna pracą pt. *Europejski wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych. W kierunku ponadnarodowego systemu sui generis?*, Instytut Wydawniczy Euro-Prawo 2011.

Publikacje habilitantki cechuje znajomość podstawowej wiedzy z zakresu prawa karnego procesowego, prawa karnego międzynarodowego. Prezentują one szeroką perspektywę badawczą. Niedosyt budzi jednak brak rozbudowanych i wnikliwych rozważań nad kwestiami kontrowersyjnymi i wymagającymi rozważenia. Publikacje mają najczęściej charakter omówienia dotychczasowego stanu dyskusji albo przedstawienia ustalonych już kierunków dalszego rozwoju.

Kierunkiem badawczym, który w ocenie dorobku dr Joanny Banach-Gutierrez ma znaczenie jest rozwój współpracy w sprawach karnych w Unii Europejskiej. Stanowi on podstawowy nurt prac habilitantki. W nim także mieści się przedstawiona rozprawa habilitacyjna. W mniejszym zakresie pojawiają się opracowania z zakresu prawa karnego międzynarodowego. Brak w zasadzie publikacji wykraczających poza powyższą tematykę. W szczególności dostrzegalny jest brak innych znaczących opracowań poruszających problemy szczegółowe prawa karnego materialnego czy procesowego. Brak innych nurtów badawczych sam w sobie nie dyskwalifikuje dorobku naukowego, jednak pozwala co najmniej oczekiwać, że konsekwencją wyłącznego skupienia na jednym polu badawczym będzie analityczny i krytyczny charakter.

Jako zasadnicze osiągnięcie naukowe wskazuje Habilitationka monografię, której ocenę przedstawiono w pkt I.B. Praca ta nie spełnia jednak wymogów rozprawy habilitacyjnej. Nie powtarzając szczegółowo tych ocen podkreślić należy braki w zakresie metodologii, określenia celów, brak podstawowych ustaleń terminologicznych, brak istotnych pytań i problemów badawczych, pominięcie perspektywy polskiej, nieuporządkowanie rozważań. Wskazane jako wyniki pracy badawczej wnioski nie są nowe. Są to bowiem tezy prezentowane i przyjmowane przez międzynarodowych i polskich badaczy. Praca ma charakter sprawozdawczy i stanowi bardziej opracowanie dydaktyczne niż naukowe opracowanie istotnych do rozstrzygnięcia problemów badawczych. Podsumowując nie sposób uznać by mogła ona stanowić istotny wkład w rozwój badań naukowych w zakresie prawa i postępowania karnego europejskiego.

II. Ocena aktywności naukowej, dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego Habilitantki.

Działając zgodnie z wymogami obowiązujących przepisów należy w tym miejscu przedstawić także ocenę aktywności naukowej, dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego Autorki. W tym zakresie Habilitantka wskazuje na udział w szkoleniach dla sędziów z zakresu prawa karnego europejskiego i współpracy w sprawach karnych ramach UE. Jako osiągnięcie w zakresie działalności edukacyjnej Habilitantka przedstawia zwłaszcza pełnienie funkcji koordynatora Szkoły Letniej Uniwersytetu w Bergen w 2011 r., przewodnictwo w jej komisji kwalifikacyjnej oraz współprowadzenie dyskusji panelowych w jej trakcie. Habilitantka wskazuje także na udział w pracach w charakterze prawnika w biurze Prokuratora MTKJ (2002 r.), zespole Rzecznika Praw Obywatelskich ds. implementacji prawa UE (2009-2010).

Na ocenę decydujący wpływ ma jednak przede wszystkim duża aktywność Habilitantki na polu międzynarodowym i udział w konferencjach międzynarodowych, w tym z referatem (Berlin 2010, Bergen, Helsinki 2011). Habilitantka realizowała także projekty badawcze (Bruksela 2005/2006). Brak aktywności habilitantki i udziału w komitetach redakcyjnych i radach naukowych. Brak także wykazanej aktywności naukowej poprzez udział w konferencjach i seminariach naukowych w Polsce (wśród wyjątków konferencja w Olsztynie 2005 r.). Habilitantka wskazuje jednak na udział w Akademickiej Sieci Prawa Karnego Europejskiego, członkostwo aktualne albo przeszłe w organizacjach międzynarodowych (w tym AIDP, ESIL). Osiągnięcia te ocenić należy pozytywnie, z pewnością jednak (z wyłączeniem aktywności międzynarodowej) nie są to osiągnięcia przewyższające wymaganą aktywność akademicką.

Habilitantka wskazuje także na intensywne, trwające prace nad wydaniem kolejnych publikacji w tym monograficznych w języku angielskim oraz przygotowanie referatów na mające się odbyć konferencje międzynarodowe. Nie budzi wątpliwości, że aktywność ta może zasadniczo podnieść ocenę dorobku i aktywności Habilitantki, co może jednak nastąpić dopiero po ich dokonaniu i w czasie przygotowania recenzji nie może być uznane jako element istniejącego już dorobku, stanowiącego wkład w rozwój dyscypliny naukowej.

Podsumowując, tę część aktywności Habilitantki należy ocenić pozytywnie. Jest co prawda habilitantka nieobecna w dyskusji i rozwoju nauki na gruncie krajowym, jednak decydujące znaczenie ma jej aktywność międzynarodowa.

III. Ocena końcowa

W mojej ocenie dorobek naukowy dr Joanny Banach-Gutierrez nie stanowi znacznego wkładu autorki w rozwój dyscypliny naukowej. Habilitanta wykazuje się istotną aktywnością naukową poza granicami kraju.

Podsumowując stwierdzam, że osiągnięcia naukowe dr Joanny Banach-Gutierrez, w tym recenzowana rozprawa habilitacyjna pt. *Europejski wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych. W kierunku ponadnarodowego systemu sui generis?*, Instytut Wydawniczy Euro-Prawo 2011 nie spełniają wymogów stawianych w art. 16 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595, ze zm.).

/-Paweł Wiliński-/

Poznań, sierpień 2012 r.